

ČINNOST ÚTVARŮ A JEDNOTEK CHEMICKÉHO VOJSKA V HORÁCH

Činnost útvarů a jednotek chemického vojska v horských podmínkách je v zásadě ovlivňována kvalitou komunikací, zdroji vody, výškou hor, vrchů a průsmyků, podnebím, teplotou, směrem a rychlostí větru a typem půdy.

V článku stručně analyzuji tyto podmínky a jejich vliv na činnost chemického vojska na mnichovském operačním směru. Šířka směru činí 100–130 km, hloubka do 300 km. Nejvýraznější překážky v tomto pásmu jsou: Český les, Šumava, Bavorský les, Švábský Jura, pohoří Schwarzwald, v jižní části Alpy a řeky Dunaj a Rhein. Ve střední části pásma je Bavorská plošina.

Podnebí pásma středně vysokých hor a planin je mírně kontinentální, na velké části území převažuje deštivé chladné počasí. Nejvyšší srážky jsou v měsíci červnu (v prostoru Alp dosahují srážky ve výšce více než 2000 m hodnoty 174 mm, na Švábsko-Bavorské rovině 115 mm, na ostatním území do 66 mm).

Průměrné denní teploty v měsíci červnu činí 10 °C až 19 °C, v červenci a srpnu 8 až 17 °C. Směr středního větru v létě je převážně od 260° do 275° při rychlosti 16 až 30 km · h⁻¹.

Převažují tam šterkopísky, písky a hlína, v prostoru Bavorské roviny různé zrnité šterkopísky a oblázky vrstvené hlínami.

Směr a rychlost středního větru jsou vhodné pro nepřítele z hlediska použití jaderných zbraní všech typů, včetně jaderných min. Stopy radioaktivního zamoření se budou šířit převážně na stranu našich vojsk a nebudou mít vliv na bojovou činnost bránícího se nepřítele.

Horský reliéf a směr přízemního větru ve značné míře určují charakter radioaktivního zamoření terénu. Vypadnutí radioaktivního oblaku může mít nejrozmanitější tvar.

Ve směru větru, kde by mělo být nejsilnější zamoření, mohou zůstat nezamořeny celé úseky a stranou od směru větru, kde se neočekává zamoření, mohou být prostory nebezpečného zamoření, zejména v průsmycích, údolích atd. Při předpovědi radioaktivního zamoření je nutné uvažovat, že úroveň radiace ve stopě oblaku na převrácených svazích hor budou vyšší a na odvrácené straně nižší než v rovinatém terénu. Ve vzdálenosti 10 až 15 km od středu výbuchu budou 2 až 3krát, ve vzdálenosti 50—100 km 5krát a ve vzdálenosti více než 100 km až 10krát vyšší.

Současně výrazně členitý reliéf terénu vyvolá značné problémy pro pozemní radiační průzkum, ale ještě více ovlivní předpovídání průběhu radioaktivního zamoření. Pro zabezpečení bojové činnosti v horách značně vzrůstá význam vzdušného radiačního průzkumu. Je však třeba mít na paměti, že místní mlhy, nízká oblačnost a větry mohou ztížit nebo znemožnit vedení průzkumu v průběhu krátké doby.

Reliéf terénu má vliv na zjišťování parametrů jaderných výbuchů, zejména v pohraničních horách, kde pravděpodobnost zjištění bude ve značné míře záviset na správné volbě rozmístění rot útvaru zjišťování jaderných úderů. V těchto podmínkách bude nutné současně zasadit všechny roty, byť jen na určitou dobu, aby bylo možné zjistit parametry z celého pásma.

Bereme-li v úvahu omezený manévr a malou rychlost pohybu vojsk, je možné předpokládat, že výhodnějším způsobem překonávání radioaktivního zamoření v horském terénu bude pohyb přes pásma po osách, které jsou k dispozici po vypadnutí vysokých úrovní radiace. Tento závěr je založen na tom, že při malé rychlosti pohybu vojsk v horách (např. v prostoru pohraničních hor — Švábsko-Bavorské roviny) osoby při stejných podmínkách obdrží dávky radiace mnohem vyšší, než v rovinatém terénu.

V horských podmínkách je znesnadněn a někdy i znemožněn manévr útvarů a jednotkami chemického vojska a tím i poskytnutí pomoci svazkům a útvarům při uskutečnění úplné speciální očištění.

O všech těchto skutečnostech je nutné důsledně uvažovat při organizaci bojového zabezpečení vojsk v horských prostorech.

Podstatný vliv na vypadávání radioaktivních látek ve stopě oblaku, na úroveň radiace terénu, stupně zamoření techniky a zbraní a pochopitelně i na dávky ozáření osob a na rozsah prací při hygienické očištění osob a dezaktivaci techniky a materiálu mají srážky, zejména v měsíci červenci, kdy dochází k nejvýdatnějším deštům. Při výbuších jaderných zbraní malé a střední mohutnosti v době deštivého počasí se může zvýšit zamoření některých úseků terénu 10 i vícekrát ve srovnání se zamořením v podmínkách bez srážek.

Za suchého počasí nemá zamoření techniky vliv na bojeschopnost vojsk. V deštivém počasí však je nutné vést radiační průzkum nejen po pozemních (podzemních), ale i po vzdušných jaderných výbuších.

Pro tento úkol je nutné vyčlenit doplňkové síly a prostředky radiačního průzkumu. Současně narůstá rozsah prací při hygienické očištění osob a speciální očištění bojové techniky. Za suchého počasí vykonávají osoby částečnou hygienickou očišťovací práci po radioaktivním zamoření, ale po vypadnutí radioaktivních látek za deště je nutná úplná hygienická očišťovací práce, přitom ne později než za 3 až 5 hodin, 1 až 2 hodiny, 20 až 30 minut ve vztahu k pásmům A, B a C (D) po radioaktivním zamoření a vyvedení vojsk z tohoto prostoru.

Na stupeň zamoření terénu má vliv rovněž druh půdy v prostoru výbuchu. Při výbuchu na písčité půdě (Bavorská rovina) se očekává stupeň zamo-

ření terénu ve stopě oblaku průměrně 2 až 3krát více a plocha zamoření 2krát větší než při výbuchu na homogenní půdě (Český les, Švábský Jura, Schwarzwald, Alpy).

Úrovně radiace v lesních masívech budou menší, než v otevřeném terénu. To lze vysvětlit tím, že prach vypadávající z oblaku se usazuje v korunách stromů a záření je stromy částečně stíněno. Tuto skutečnost je nutné brát v úvahu při hodnocení výsledků vzdušného a pozemního radiačního průzkumu a také při volbě prostorů rozptýlení vojsk.

Na mnichovském operačním směru hranice lesů dosahuje v Bavorských Alpách do nadmořské výšky 1800 m, v pohoří Bavorského lesa a Českého lesa do nadmořské výšky 1300–1400 m. Největší lesní masívy pokrývají Český les, Alpy, Schwarzwald a hory Švábské Jury.

Organizace přechodů a přeprav svazků (útvárů) přes velké řeky Dunaj a Rhein a ostatní vodní překážky a také překonávání horských překážek vyvolává nutnost rozsáhlého použití dýmu s cílem oslepit nepřítele a maskovat činnost vojsk.

Zvláštnosti horského a zalesněného terénu a jeho klimatu mají výrazný vliv i na použití chemických zbraní nepřítelem a průběh chemického zamoření. V důsledku členitosti terénu i místních předmětů a častých změn počasí bude mít na chemické zamoření vliv zejména častá proměnlivost rychlosti a směru přízemního větru. Změny směru a rychlosti větru v horském a zalesněném terénu vyvolávají častá odklonění směru pohybu zamořeného ovzduší a budou mít vliv i na hloubku šíření oblaku otravných látek.

Převládající vertikální stálostí přízemní vrstvy atmosféry v horském terénu je konvekce. V důsledku jejího vlivu se hloubka šíření otravných látek v horském terénu může snížit ve srovnání s izometrií 4 až 6krát, ve zvláštních případech 1,5 až 9krát.

Významné jsou i rozdíly v teplotě půdy v různých podmínkách horského terénu: na jižních stránkách může být teplota půdy výrazně vyšší než na severních. Teplota půdy pokryté travinami bývá o 5 až 10 °C nižší, než u nepokryté. Tato skutečnost má výrazný vliv na stálost otravných látek, která bývá v různých úsecích horského a zalesněného terénu rozdílná.

Všechny tyto skutečnosti, které vyvolávají časté změny ve vývoji chemické situace, značně komplikují a ztěžují zpracování její předpovědi.

Výrazně členitý reliéf terénu na tomto operačním směru vyžaduje brát v úvahu odpovídající zvláštnosti při organizaci bojové činnosti vojsk a také při určování obsahu a rozsahu opatření chemického zabezpečení a použití chemického vojska.

V další části článku rozeberu některé zvláštnosti opatření chemického zabezpečení, které vyplývají z uvedených podmínek.

Radiační, chemický a povšechný biologický (bakteriologický) průzkum a pozorování

Při plánování pozemního radiačního a chemického průzkumu je zapotřebí určit možné osy pro jeho vedení v prostorech přesunů a bojové činnosti vojsk. Přitom je nutné brát v úvahu požadavek zhuštění sítě pozorovacích stanovišť jednotlivých družstev s důrazem na zvolený směr. Zvláštní pozornost vyžaduje zejména organizace spojení s družstvy. Nejvhodnější způsob je využití retranslačních stanic na kopcích.

Vzdušný radiační průzkum má přednost v rychlosti získání údajů o radioaktivním zamoření. Členitost terénu však zatěžuje větší chybou vypočítané hodnoty radioaktivního zamoření. Tuto skutečnost musí štáby brát v úvahu.

V součinnosti s ženijním vojskem je nutné organizovat **průzkum jaderných min**, kterých může být zjištěno podél hranice ČSSR s NSR po řece Dunaj a Naab do 60 až 80 kusů. Z tohoto důvodu je nutné vyčleňovat do speciálního odřadu pro průzkum a ničení jaderných min po jednom družstvu radiačního a chemického průzkumu. Ražení průchodů v **chemických zátarasech** vyžaduje mít u prvosledových pluků v odřadech odtarasení rovněž po jednom družstvu radiačního a chemického průzkumu. Praxe ze cvičení vojsk ukazuje, že družstva je nutné při používání chemických zbraní nepřítelům začleňovat i do odřadu zabezpečení pohybů pluků a divizí.

Dozimetrická a chemická kontrola se uskutečňuje při překonávání zamořeného prostoru a v zásadě i při speciální očištění na MSO.

Pro plnění těchto úkolů je nutné organizovat speciální přípravu chemických jednotek, zejména velitelů a štábů útvarů a jednotek chemického vojska.

Na organizaci a vykonání **speciální očisty vojsk** má negativní vliv především nedostatek vhodné plochy a komunikací pro rozvinutí MSO, malá vydatnost vodních zdrojů a obtížný dovoz vody. Členitost terénu omezuje dosah spojovacích prostředků, což má vliv na velení jednotkám speciální očisty i součinnost s odmožňovanými vojsky.

Proto při speciální očištění v horských podmínkách je důraz kladen na rekonstrukci MSO, promyšlenou organizaci dovozu vody i tvorby přehrádek na vodních tocích. U útvarů, svazků raketového a protiletadlového raketového vojska je nutné zpravidla speciální očištění uskutečňovat výjezdem do sestavy vojsk.

Odmožňování terénu se organizuje pouze na cestách přes průsmyky, na zvolených mostech a v prostorech bojového rozmístění raketových a protiletadlových raketových útvarů, svazků. Velkou pozornost je nutné věnovat chemickému průzkumu zamořených prostorů a stanovení způsobu použití jednotek odmožňování terénu. I v tomto případě je nutné zabezpečit spojení s jednotkami odmožňování terénu a přesně časově vymezit lhůty pro plnění úkolů tak, aby nedošlo ke zdržení vojsk.

Hlavními úkoly při použití dýmů je maskování průsmyků, mostů, čar zasažení, prostorů bojového rozmístění raketového vojska. Kromě toho je výhodné maskovat dýmem přechody vodních překážek a také místa speciální očisty.

K vytvoření dýmu je možné využívat všechny prostředky, tj. dýmovničky, zadýmování pomocí tanků a obrněných transportérů i zařízení TZ-74.

Zvláštní pozornost je nutné věnovat vytvoření klamných dýmových clon v údolích.

Při organizaci plnění uvedeného rozsahu opatření chemického zabezpečení při činnosti v pásmech radioaktivního zamoření je nutné vycházet z možností chemického vojska, důležitosti opatření v konkrétních podmínkách vzniklé situace se specifikou horských podmínek, které jsem v úvodu rozebral.

Jak ukazují zkušenosti, shrnuté v tomto článku, problematice chemického zabezpečení a činnosti chemického vojska v horském a zalesněném terénu musí být věnována nepřetržitě velká pozornost. Proto bude správné v přípravě štábů a vojsk věnovat zvládnutí těchto otázek soustavné úsilí.